

Є. В. Луценкоаспірант кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО ВИКОНАННЯ ФАСИЛІТАТОРСЬКОЇ ФУНКЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті обґрунтована структурно-функціональна модель підготовки майбутніх менеджерів до виконання фасилітаторської функції у професійній діяльності. Ядром моделі постали відповідні організаційно-педагогічні умови: формування позитивної мотивації та пізнавального інтересу майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності; створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, інтенсивною тренінговою групою майбутніх менеджерів, навчанням у контексті майбутньої професії; спрямованість змісту фахових дисциплін на підготовку майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності; забезпечення високої особистісно-професійної готовності викладачів фахових дисциплін до активної взаємодії зі студентами в якості експерта, «тренера», консультанта, фасилітатора. Реалізація цих організаційно-педагогічних умов забезпечує формування комплексу компетентностей, пов'язаних із реалізацією фасилітаторської функції менеджера, тому розроблена структурно-функціональна модель націлена на реалізацію цього комплексу організаційно-педагогічних умов і містить методологічний, цільовий, технологічний та контроль-діагностичний блоки. Методологічний блок складають концептуальні положення, загальнонаукові та конкретно-наукові підходи та принципи, на яких базується дослідження. Цільовий блок містить мету, вимоги і компоненти інтегративної професійної компетентності майбутнього менеджера, пов'язані з реалізацією фасилітаторської функції. Технологічний блок функціонує шляхом реалізації чотирьох етапів: мотиваційного, базового, професійно-діяльнісного та аналітико-коригувального. У рамках кожного етапу виділено дисципліни, форми, методи і засоби навчання студентів, спрямовані на реалізацію фасилітаторської функції. Структурно-функціональна модель орієнтована на досягнення більшістю студентів середнього або високого рівня готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції.

Ключові слова: менеджер, фасилітаторська функція менеджера, організаційно-педагогічні умови, структурно-функціональна модель, підготовка.

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах модернізації вищої освіти, одним із головних завдань професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти постає формування фахівця-менеджера, здатного до ефектної реалізації функцій менеджера в умовах стрімких економічних і соціальних змін, кризових явищ, модернізації виробництва та оновлення соціальних відносин. Практика професійної діяльності менеджерів показує, що все більшого значення набуває його фасилітаторська функція, яка набуває особливого значення з огляду на її інтегральне поєднання низки функцій сучасного менеджера. Менеджер виконує фасилітаторську функцію, якщо організовує групову роботу шляхом допомоги співробітникам ідентифікувати проблему та прийняти конструктивне рішення. Для успішної реалізації фасилітаторської функції в менеджерів необхідно сформулювати низку компетентностей, що вимагає науково обґрунтованого моделювання з формування готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Моделюванню педагогічних процесів присвячено широкий спектр досліджень науковців. Зокрема, питання моделювання в педагогічних дослідженнях висвітлюються в роботах С. Архангельського, В. Бикова, К. Гнезділової, О. Дахіна, І. Драч, Ю. Конаржевського, В. Кременя, В. Кушніра, В. Маслова, В. Міхеєва, В. Мізінцева, С. Ніколаєнка, О. Пономарьова, А. Семенової та багатьох інших дослідників. Загальні питання моделювання в педагогіці розглянуті в дослідженнях К. Гнезділової [1], А. Дахіна [2], І. Драч [3], В. Кременя та С. Ніколаєнка [4], В. Кушніра [5] та ін. Розгляд понять «модель» та «моделювання», а також їх застосування у професійній діяльності викладача вищої школи здійснили К. Гнезділова та С. Касярум [1]; моделювання як методологічний аспект системного аналізу педагогічного процесу досліджено В. Кушніром [5]; теоретичні і практичні аспекти моделювання в педагогіці розглянуті В. Масловим [6]. Проте питання моделювання підготовки майбутніх менеджерів до виконання фасилітаторської функції у професійній

діяльності не знайшло свого вирішення в теорії і методиці професійної освіти.

Метою статті є розроблення структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів до виконання фасилітаторської функції у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сутність моделювання полягає в побудові моделі як спрощеного аналогу об'єкта дослідження, подібного оригіналу відносно його властивостей, зв'язків і характеристик, істотних із позицій даного дослідження [8, с. 6]. Як відомо, моделювання педагогічних процесів означає метод їх дослідження на моделях цих процесів, що полягає в побудові і вивченні моделей для визначення або поліпшення характеристик навчального процесу, раціоналізації способів його побудови, прогнозування розвитку, управління ним та ін.

У філософських словниках дається загальне визначення: «Модель (від лат. *modus* – міра) – у загальному розумінні – аналог (графік, схема, знакова система, структура) певного об'єкта (оригіналу), фрагмента реальності, артефактів, витворів культури, концептуально-теоретичних утворень тощо» [7, с. 391]. Більш конкретне визначення моделі ми знаходимо в Н. Гендіної «Модель – це така подумки уявлена або матеріально реалізована система, яка, відображаючи або відтворюючи існуючий або проєктований об'єкт дослідження, здатна заміщати його так, що його вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт» [11, с. 19]. Моделлю професійної діяльності менеджерів є склад і зміст завдань, які йому доведеться вирішувати в процесі професійної діяльності, перелік і зміст його професійних функцій, зокрема фасилітаторської функції. Унаслідок цього процес підготовки майбутніх менеджерів повинен ґрунтуватися на моделюванні діяльності, пов'язаної з реалізацією фасилітаторської функції, адже імітація студентами професійної діяльності в ході розв'язування фасилітаторських завдань, аналогічних типовим виробничим, забезпечує оволодіння виділеними компетентностями і вимагає активного застосування одержаних знань у практичній навчальній діяльності.

Моделювання підготовки майбутнього менеджера до виконання фасилітаторської функції передбачає розроблення комплексу цілей, змісту, форм, методів і засобів навчання як моделі навчальної діяльності шляхом: а) аналізу професійної діяльності менеджера, пов'язаної з реалізацією фасилітаторської функції і конструюванням відповідних навчальних ситуацій, завдань, задач і вправ; б) визначення місця цієї системи у змісті навчання; в) вибору форм організації навчального процесу і методів навчання у їх поєднанні, що найбільше відповідає змісту цих завдань, задач і вправ.

Ядром структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів до виконання фасилітаторської функції у процесі професійної діяльності постали відповідні організаційно-педагогічні умови:

- формування позитивної мотивації та пізнавального інтересу майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності;

- створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, інтенсивною тренінговою груповою роботою майбутніх менеджерів,

- навчання в контексті майбутньої професії; спрямованість змісту фахових дисциплін на підготовку майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності;

- забезпечення високої особистісно-професійної готовності викладачів фахових дисциплін до активної взаємодії зі студентами в якості експерта, «тренера», консультанта, фасилітатора.

Реалізація цих організаційно-педагогічних умов забезпечує формування комплексу компетентностей, пов'язаних із реалізацією фасилітаторської функції менеджера, досягнення програмних результатів навчання, стимулює підвищення мотивації студентів до навчання, розвитку їхнього інтелектуального потенціалу, створення безпечного психологічного простору, опанування майбутніми менеджерами здатності до застосування нових технологій у бізнесі, підвищення ефективності їхньої як навчальної, так і професійної діяльності. Саме тому розроблена структурно-функціональна модель націлена на реалізацію цього комплексу організаційно-педагогічних умов і містить *методологічний, цільовий, технологічний та контрольньо-діагностичний блоки*.

Методологічний блок складають концептуальні положення, загальнонаукові та конкретно-наукові підходи та принципи, на яких базується дослідження.

Концептуальними положеннями дослідження є такі твердження: підготовка майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності повинна відбуватися в умовах особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, на засадах компетентнісного, контекстного, акмеологічного підходів; для успішної реалізації фасилітаторської функції в менеджерів необхідно сформувати комплекс компетентностей, які поєднують низку фасилітаторських знань, умінь та способів діяльності; навчальна діяльність майбутніх менеджерів повинна бути контекстною, із застосуванням активних методів навчання.

Дослідження ґрунтується на таких загальнонаукових підходах, як системний, інтегративний, моделювання. Серед конкретно-наукових підходів

ми застосували особистісно зорієнтовані (діяльнісний, особистісно-орієнтований, акмеологічний) та професійно зорієнтовані (компетентнісний, контекстний, технологічний). Ми дотримувалися низки загальнодидактичних принципів навчання (науковості, системності, наступності та безперервності, співробітництва, індивідуального підходу, свідомості та творчої активності) та специфічних принципів (діяльності, контекстності, комбінованого використання різних форм та технологій навчання, комплексного використання засобів мультимедіа).

Цільовий блок містить мету, вимоги і компоненти інтегративної професійної компетентності майбутнього менеджера, пов'язані з реалізацією фасилітаторської функції.

Метою, яка досягається в рамках блоку, є забезпечення належного рівня готовності студентів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності. До вимог належать орієнтація процесу вивчення базових і професійно-орієнтованих дисциплін на формування готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції на основі контекстного, компетентнісного і акмеологічного підходів та інтеграція чотирьох взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів: професійних знань, умінь, навичок і здатностей;

Для успішної реалізації фасилітаторської функції в менеджерів необхідно сформувані низку компетентностей, до яких ми відносимо компоненти інтегративної професійної компетентності майбутнього менеджера, пов'язані з реалізацією фасилітаторської функції, зокрема: здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту, обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту, працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію під час вирішення професійних завдань, оцінювати виконувані роботи, забезпечувати їхню якість та мотивувати персонал організації, створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління, аналізувати і структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення, розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності. Зазначимо, що всі перелічені здатності представлені у Стандарті вищої освіти України спеціальності «Менеджмент» першого (бакалаврського рівня вищої освіти [10]

Технологічний блок функціонує шляхом реалізації чотирьох етапів: мотиваційного, базового, професійно-діяльнісного та контрольо-коригувального.

Мотиваційний етап містить:

– постановку цілей і завдань із формування знань, умінь, способів діяльності і компетентностей, пов'язаних із виконанням фасилітаторської

функції у професійній діяльності як якості фахівця, що відповідає майбутньому фаху і кваліфікації;

– визначення специфіки і можливостей навчальних дисциплін загальнопрофесійної та спеціальної підготовки для формування означеного феномену;

– формування в майбутніх менеджерів потреб, інтересів і мотивів, спрямованих на оволодіння комплексом компетентностей, пов'язаним із виконанням фасилітаторської функції у професійній діяльності.

Формування позитивної мотивації та пізнавального інтересу майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності насамперед відбувається під час вивчення дисципліни «Вступ до спеціальності». Метою вивчення цієї навчальної дисципліни є надання майбутнім фахівцям необхідних знань стосовно майбутньої професійної діяльності та розкриття функцій менеджера в ефективному управлінні підприємствами. Насамперед, дається уявлення про фасилітацію і фасилітаторську функцію менеджера, їх значення у його професійній діяльності і доказово підкреслюється необхідність оволодіти цією функцією. У ході вивчення дисципліни відбувається ознайомлення студентів з особливостями професійної діяльності менеджера, зі змістом, структурно-логічною схемою навчання, з навчальним планом та стандартом освіти з фаху. Переважає контекстне навчання академічного типу з переважним застосуванням інформаційно-рецептивного та репродуктивного методів навчання, проте широко застосовується мультимедіа-візуалізація.

Змістом *базового етапу* технологічного блоку є формування фасилітаторських знань, умінь, навичок шляхом вивчення таких базових дисциплін, як: «Основи менеджменту», «Діловий етикет та протокол», «Регіональний менеджмент», «Менеджмент в органах публічної влади», «Менеджмент і адміністрування», «Самоменеджмент і адміністративний менеджмент», «Управління персоналом», «Організація діяльності підприємств» та ін.

Із цією метою застосовувалися проблемна лекція, проблемний виклад, моделювання діяльності менеджера-фасилітатора, комплексне практичне завдання, дискусія, комплекс програм Microsoft Office 2010, кейс-технології та ін. Особливого значення набуває самостійна робота студентів, яка організовується викладачами фахових дисциплін за допомогою платформи Moodle та їхніх сторінок у соціальних мережах, виконання студентами різноманітних завдань, опанування фасилітаторськими методами. Найбільш ефективним, на наш погляд, є здійснення навчання в контексті майбутньої професійної діяльності. У нашому випадку таке навчання майбутніх менеджерів базується на квазіпрофесійному варіанті контекстного

навчання, ядром якого є застосування під час вивчення фахових навчальних дисциплін системи ситуацій, націлених на розвиток у студентів здатності самостійно опановувати новий досвід, аналізувати свою діяльність, приймати рішення, наближені до реальної професійної діяльності. У структуру ситуації вводиться спеціально організована рефлексивна діяльність, у результаті якої відбувається зміна керуючих цінностей і стратегій професійної поведінки майбутніх менеджерів.

На професійно-діяльнісному етапі технологічного блоку відбувається реалізація фасилітаторських знань, умінь, навичок у навчально-пізнавальній та практичній діяльності шляхом імітаційного моделювання діяльності менеджерів у групі, рольових ігор, проведення виробничої практики.

На завершальному контрольно-коригувальному етапі технологічного блоку відбувається аналіз сформованості здатностей студентів, пов'язаних із реалізацією фасилітаторської функції, та здійснюється необхідне корегування.

Контрольно-діагностичний блок містить моніторинг формування готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції. Із цією метою на основі сформованих критеріїв розроблено і застосовано пакет діагностик та методик встановлення рівнів готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності. Структурно-функціональна модель орієнтована на досягнення більшістю студентів середнього або високого рівня готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції.

Висновки. Ядром структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів до виконання фасилітаторської функції у процесі професійної діяльності постали відповідні організаційно-педагогічні умови: формування позитивної мотивації та пізнавального інтересу майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності; створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, інтенсивною тренінговою груповою роботою майбутніх менеджерів, навчанням у контексті майбутньої професії; спрямованість змісту фахових дисциплін на підготовку майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності; забезпечення високої особистісно-професійної готовності викладачів фахових дисциплін до активної взаємодії зі студентами в якості експерта, «тренера», консультанта, фасилітатора.

Реалізація цих організаційно-педагогічних умов забезпечує формування комплексу компетентностей, пов'язаних із реалізацією фасилітаторської функції менеджера, досягнення програмних

результатів навчання, стимулює підвищення мотивації студентів до навчання, розвитку їхнього інтелектуального потенціалу, створення безпечного психологічного простору, опанування майбутніми менеджерами здатності до застосування нових технологій у бізнесі, підвищення ефективності їхньої як навчальної, так і професійної діяльності. Саме тому розроблена структурно-функціональна модель націлена на реалізацію цього комплексу організаційно-педагогічних умов і містить методологічний, цільовий, технологічний та контроль-діагностичний блоки. Методологічний блок складають концептуальні положення, загальнонаукові та конкретно-наукові підходи та принципи, на яких базується дослідження. Цільовий блок містить мету, вимоги і компоненти інтегративної професійної компетентності майбутнього менеджера, пов'язані з реалізацією фасилітаторської функції. Технологічний блок функціонує шляхом реалізації чотирьох етапів: мотиваційного, базового, професійно-діялісного та аналітико-коригувального. У рамках кожного етапу виділено дисципліни, форми, методи і засоби навчання студентів, спрямовані на реалізацію фасилітаторської функції. Структурно-функціональна модель орієнтована на досягнення більшістю студентів середнього або високого рівня готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції.

Основними напрямками продовження дослідження є експериментальна перевірка в педагогічному експерименті науково обгрунтованої структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності, ядром якої є організаційно-педагогічні умови формування цієї готовності.

Список використаної літератури:

1. Гнезділова К.М., Касярум С.О. Моделі та моделювання у професійній діяльності викладача вищої школи : навч. посібник. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2011. 124 с.
2. Дахин А.Н. Моделирование в педагогике: попытка осмысления. URL : <http://www.bestreferat.ru/referat-78582.html>.
3. Драч І.І. Педагогіка вищої школи. Київ : Вид. ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти», 2013. Ч. 2. 71 с.
4. Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М. Вища освіта в Україні : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 327 с.
5. Кушнір В.А. Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект. Кіровоград, 2001. 348 с.
6. Маслов В.І. Моделювання у теоретичній і практичній діяльності в педагогіці. *Післядипломна освіта в Україні*. 2008. № 1. С. 3–9.

7. Модель. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В.І. Шинкарука. Київ : Абрис, 2002. С. 391. URL : http://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskiy_entsyklopedychnyi_slovyk.pdf.
 8. Пономарьов О.С., Середа Н.В., Чеботарьов М.К. Моделювання діяльності фахівця : навч.-метод. посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2015. 58 с.
 9. Семенова А. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія. Одеса : Юридична літера-тура, 2009. 504 с.
 10. Стандарт вищої освіти України. Перший (бакалаврський) рівень. Галузь знань 07 «Управління та адміністрування». Спеціальність 073 «Менеджмент». URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/073-menedzhment-bakalavr.pdf>.
 11. Формирование информационной культуры личности: теоретическое обоснование и моделирование содержания учебной дисциплины / Гендина Н. И. и др. Москва : Межрегиональный центр библиотечного сотрудничества, 2006. 512 с.
-

Lutsenko Ye. Structural-functional model of training future managers to facilitate in professional activity

The article substantiates structural-functional model of teaching future managers to perform the function of facilitator in their professional activity. The core of the model is relevant organizational and pedagogical environment: the formation of positive motivation and cognitive interest of future managers in the implementation of the function of facilitator in their professional activity; creation of a special educational environment giving the possibility to apply facilitation methods, intensive training group work of future managers, training in the context of future profession; updated content of professional courses aimed at training future managers for facilitation in their professional activity; ensuring high personal and professional readiness of teachers of professional courses to actively interact with students as experts, mentors, consultants, facilitators. Implementation of these organizational and pedagogical conditions provides the formation of competency-based complex related to implementation of the facilitation function of the manager. Thus, the developed structural and functional model is aimed at realization of this complex of organizational and pedagogical conditions and contains methodological, target, technological, control and diagnostic blocks. Methodological block consists of conceptual provisions, general and specific theoretical approaches and principles on which the research is based. The target unit contains the purpose, requirements and components of the future manager's integrative professional competency related to the implementation of the facilitation function. Technological block includes four stages: motivational, basic, professional-activity and analytical-corrective. Each stage involves certain courses, forms, methods and teaching aids of students aimed at realization of the function of facilitator. Structural-functional model suggests that the majority of future managers should acquire intermediate or advanced level of readiness for facilitation.

Key words: *manager, manager's function of facilitation, organizational-pedagogical conditions, structural-functional model, training.*